

Binnen 48 uur. Zorgvuldige behandeling van asielverzoeken?

Terlouw, A.B. (ed.), Nijmegen, Wolf Legal Publishers/Centrum voor Migratierecht Nijmegen, 2003, 324p.

In 1994 ingevoerd als uitzonderingsmaatregel om de veel besproken stroom van oneigenlijke asielverzoeken aan te pakken, is de versnelde asielprocedure in het aanmeldcentrum - de AC procedure - in Nederland intussen veralgemeend tot standaardprocedure. In essentie houdt ze in dat afwijzende beslissingen op het asielverzoek binnen 48 uur moeten worden genomen. Dit doet onmiddellijk vragen oprijzen bij de rechtsbescherming en de rechten van vluchtelingen. Van die 48 uur heeft een asielzoeker immers ongeveer vijf uur de tijd voor contact met een hem of haar aangewezen advocaat of advocaten, waarvan twee uur ter nabespreking van het eerste gehoor en ter voorbereiding van het nader gehoor door de Immigratie - en Naturalisatiedienst (IND) over zijn asielrelaas, en drie uur voor nabespreking van het verslag van het nader gehoor. De snelle procedure kan in beginsel in alle verzoeken worden toegepast, behoudens die waar het onderzoek meer tijd vergt, of waar het gevoerde onderzoek volgens de rechter niet voldoet aan de eisen die krachtens de regelgeving aan een zorgvuldig onderzoek worden gesteld. Wat precies onder die zorgvuldigheid moet worden begrepen is onduidelijk. Zoals Terlouw stelt wordt in discussies over de asielprocedure zorgvuldigheid nogal vaak als een *epitheton ornans* gebruikt, alsof de asielprocedure zorgvuldig wordt door ze zorgvuldig te noemen.

De bijdragen in het boek bieden een kritische benadering van de verschillende aspecten van de AC-procedure. Het UNHCR formuleerde reeds ernstige commentaren bij deze praktijk (als bijlage in het boek opgenomen). Het boek wordt ook voorafgegaan door een voorwoord van de UN Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen, Ruud Lubbers. De bijdragen zijn opgedeeld in drie delen: de praktijk en de actoren, vervolgens de rechtspraak en tenslotte de toetsing van de praktijk en de rechtspraak aan de eisen van zorgvuldigheid. De drie delen worden voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis van de AC-procedure, en een analyse van cijfergegevens. Ashley Terlouw besluit dat de oorspronkelijke doelstelling van deze procedure om het asieltoerisme te weren en het spreekwoordelijk kaf van het koren te scheiden, geëvolueerd is tot een kwantitatieve doelstelling: zoveel mogelijk zaken, zo snel mogelijk af te wijzen. Carolus Grütters plaats de Nederlandse asielcijfers in een Europese context en in een lange termijnperspectief. Dit biedt een ander beeld van de effecten van de invoering van bepaalde maatregelen. Interessant is bijvoorbeeld de vaststelling dat precies onder de toename van de personeelsformatie van de IND (een verachtvoudiging in de periode 1990-2000, terwijl de asielinstroom tijdens deze zelfde periode aanvankelijk steeg maar daarna weer daalde en waardoor de beschikbare formatie voor een bepaald aantal asielverzoeken sterk is toegenomen) ook de kans dat asielverzoeken worden afgewezen rechtsevenredig toeneemt. Meer personeel blijkt niet meteen de asielzoeker ten goede te komen.

Dat de ingrepen in de asielprocedures en de maatregelen van de voorbije jaren in verschillende Europese landen niet bepaald asielzoekers ten goede komen of zich althans niet vertalen in een spectaculaire stijging van erkenningpercentages - eerder

integendeel - is uiteraard oud nieuws. De meerwaarde van dit boek is voornamelijk dat door het samenbrengen en de confrontatie van verschillende invalshoeken - van de asielzoeker, de advocaat, de medewerker van de IND, de rechter, de arts, de beleidsmedewerker, de mensenrechtenorganisatie etc - een grondige doorlichting wordt geboden van hoe versnelde procedures het asielrecht en de rechten van vluchtelingen bezwaren.

Wat betekent het bijvoorbeeld voor de asielzoeker en zijn/haar verzoek om binnen opgelegde tijdsgrenzen aan een ambtenaar en een toegewezen advocaat zijn/haar verhaal te brengen? Hoe moet hij/zij het onderscheid tussen de ambtenaar die beoordeelt en beslist en zijn/haar toegekende juridische vertrouwenspersoon - allebei in hetzelfde gebouw werkzaam? Onderzoekster Nienke Doornboos licht haar onderzoek toe naar de verwachtingen en ervaringen van asielaanvragers en belicht de afhankelijkheidspositie van asielzoekers en de wijze waarop asielzoekers zich proberen te confirmeren aan de verwachtingen van de ambtenaar. Advocate Loes Vellenga belicht de praktijk van de rechtshulp in de AC-procedure, en kaart vooral de tijdsdruk en de versnippering - het optreden van meerdere rechtshulpverleners - aan. Annelies Hoftijzer vergelijkt zichzelf als rechtshulpverlener in het AC centrum met een 'burgemeester in oorlogstijd'. Haar conclusie is duidelijk: een verantwoorde en 'zorgvuldige' beoordeling van een asielverzoek binnen deze procedure is onmogelijk: er is te weinig tijd om een noodzakelijke vertrouwensband met de asielzoekers op te bouwen en inhoudelijk het dossier voor te bereiden én onvoldoende duidelijkheid voor de asielaanvrager over de onafhankelijkheid van de rechtshulp ten opzichte van de beoordelende asielinstantie. Hoftijzer vraagt zich af of deze 'rechtshulp' nog wel verenigbaar is met de beroepsethiek van de advocaat. Een bijdrage van de andere kant - het IND - erkend enkele tekortkomingen en bepleit een verdere optimalisering van de AC-procedure. Katja Rombouts belicht haar perspectief als rechter in AC zittingen. Hoewel ze zich kan scharen achter de doelstelling van een snelle afhandeling van asielverzoeken, zou ze toch een stuk gelukkiger zijn mocht die procedure iets langer duren en de rechter een grotere beoordelingsruimte krijgen. Petra Catz en Frits Koers behandelen de klachtenregeling inzake rechtsbijstand in de asielprocedure. Evert Bloemen, arts in een AC centrum, sluit het eerste deel af met serieuze kanttekeningen bij de wijze waarop in de asielprocedure met traumata wordt omgegaan. Het tweede deel bevat verschillende juridische bijdragen die de rechtspraak behandelen en de AC- procedure toetsten aan internationale verdragen en mensenrechtenverdragen. Het derde deel confronteert de AC-procedure met het vluchtelingenrecht, de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (in geval van minderjarige asielzoekers), en het advocaten-tuchtrecht. Enkele (Engelstalige) bijdragen vergelijken de praktijk van versnelde procedures in verschillende West-Europese landen en in het Europees recht. In bijlage bevindt zich o.a. het rapport van Human Rights Watch waarin het spanningsveld tussen efficiëntie en bescherming wordt centraal gesteld. Het oordeel dat doorheen het boek ten aanzien van de Nederlandse snelle procedure wordt geveld is duidelijk negatief, en richt zich daarmee ondubbelzinnig aan het adres van het Nederlandse Vreemdelingenbeleid. De wijze waarop dit oordeel is onderbouwd en gemotiveerd, levert ook een inspiratiebron voor wie zich in andere landen bekommert om de rechten van vluchtelingen.